

Förorten i framtiden

Projektrapport oktober 2025

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	3
Vad är en politiskt eftersatt förort?	4
Politiken har svikit förorten	5
Samtal med föreningar och boende	5
Politikens svek skadar tilltron till demokratin	5
Vänsterpartiet i politiskt eftersatta förorter	6
Förorterna är eftersatta i flera avseenden	7
Rasism och diskriminering drabbar eftersatta förorter	8
Ojämligheten är tidig från livets första steg	10
Bostadspolitik har missgynnat förorten	11
En ojämlik skola fördjupar segregationen	12
Lägre arbetsmarknadsdeltagande och inkomster i eftersatta områden	17
Kriminalitet och otrygghet drabbar eftersatta områden dubbelt	19
Livet är kortare i de missgynnade förorterna	21
Lägre tilltro till demokratin ger lägre valdeltagande	22
Stora skillnader avseende fritidsaktiviteter	24
Slutsatser	26
Förslag för förorten i framtiden	27
För Vänsterpartiet i politiskt eftersatta förorter	27
För bättre och tryggare bostadsområden	28
För en skola för alla	29
För ett tryggt arbetsliv	29
För trygghet och rättvisa	30
För en jämlik vård och omsorg	31
För ett aktivt fritidsliv	31
Avslutning	32
Källor	33

Inledning

Vänsterpartiet har under de senaste decennierna blivit starkt förankrat i delar av de områden som ofta beskrivs som förorter, socioekonomiskt utsatta områden eller ekonomiskt eftersatta områden. När andra partier svartmålar förortsbor ser Vänsterpartiet människorna som bor och lever i förorten samt den nytta och potential som förorten har. Det är här en stor andel unga bor, människor som är flerspråkiga och som på olika sätt fyller en viktig funktion för att bygga det starka välfärdssamhälle som Vänsterpartiet vill uppnå. Det är här framtidens generation bor. Alla de som bygger vårt fina Sverige.

Under 2023 tillsatte Vänsterpartiet projektet ”Förorten i framtiden”. Projektet mynnar ut i både ny politik för att lyfta landets förorter och i viktiga organisatoriska steg framåt för att få ut och förankra Vänsterpartiets politik.

Mellan 2023 och våren 2025 har vi inom projektet inhämtat kunskap på olika sätt. Dels genom samtal med föreningar och aktiva i utvalda områden, dels genom dörrknackningar i dessa områden och samtal med invånarna. Fram till juni 2025 har vänsterpartister i 9 politiskt eftersatta områden knackat 1 200 dörrar. Dessa samtal har legat till grund för verklighets- och problembeskrivningen i projektet. Invånarnas perspektiv redovisas i nästa kapitel som bakgrund, men genomsyrar även kartläggningen av olika politiska områden som har lyfts som centrala för områdenas utveckling och människors liv.

Bakgrund

I spåren av ökande klyftor, växande rasism och en nedmontering av den svenska modellen har medborgare boende i redan socioekonomiskt utsatta förorter upplevt en tydlig försämring av sin livskvalitet. Denna utveckling måste brytas för att dessa områden inte ska utvecklas till rena fattigdomsfällor. Vi ser redan nu hur uppväxtförhållanden skapar orättvisa förutsättningar för barn, där sannolikheten för ett liv med sämre livskvalitet är betydligt högre för barn födda i underprivilegierade miljöer. I dagens förorter läggs nu byggstenarna till ett hårt framtida klassamhälle, medan de som lever i privilegierade områden istället har det mesta serverat och tillrättat. Det kan Vänsterpartiet aldrig acceptera.

En politik för att hantera de socioekonomiskt utsatta förorternas framtidsutmaningar formuleras bäst av de som bor i dem. Det är de som vet hur bostadsmarknaden fungerar för just dem, hur problemen i skolan ser ut, hur de bemöts på arbetsmarknaden och av myndigheter eller hur otryggheten på gårdar och torg ökar.

När politiken övergivit har de kriminella gängens terror etablerat sig. Det är en verklighet som inte är värdig någon.

Det här projektet syftar till att öka förståelsen kring denna verklighet och formulera genomförbar politik på nationell, regional och lokal nivå som förbättrar livskvaliteten. Projektet karakteriseras därmed av en ner och upp-ansats.

Vad är en politiskt eftersatt förort?

Förorten har under årens gång beskrivits och definierats på olika sätt. Högern vill gärna definiera en förort som någons slags ghetto, no-go-zon eller andra konstigheter. I vissa städer finns inga utsatta förorter. I vissa städer ligger de områden som vi här syftar på för centralt för att kallas förort. Oavsett vilken definition man väljer så brukar en så kallad utsatt förort kännetecknas av att det är områden där de socioekonomiska förhållandena är betydligt sämre än andra stadsdelar.

Vi har i detta projekt valt att inte låsa oss vid en tydlig definition av de områden vi beskriver, men för att kunna ta fram viss statistik har vi valt en definition med utgångspunkt i den segregationsbarometer som Delegationen mot segregation (Delmos)¹ har tagit fram. Segregationsbarometern är ett verktyg för att synliggöra segregation som numera drivs av Boverket, efter att Delmos lagts ned.² I segregationsbarometern delas Sverige in i 3 363 områden som klassificeras utifrån socialekonomisk situation på en skala mellan 1 och 5 enligt följande:

- Områdestyp 1 – områden med stora socioekonomiska utmaningar,
- Områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar,
- Områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden,
- Områdestyp 4 – områden med goda socioekonomiska förutsättningar,
- Områdestyp 5 – områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Områdestyp 1 och 2 går under samlingsbegreppet ”områden med socioekonomiska utmaningar”.³ Bland de områden som klassificeras som områdestyp 1 eller 2 finns de eftersatta förorter som projektet fokuserar på, men också områden som ligger i glesbygd och landsbygd. För att avgränsa urvalet till förorter har vi valt ut de områden inom områdestyp 1 och 2 som ligger i anslutning till någon av de 30 största tätorterna i Sverige.⁴

De eftersatta förorterna utgjorde, enligt denna definition, 219 av 3 363 områden med totalt 900 645 invånare år 2023. Med den här definitionen uppnår vi inte full precision i den bemärkelsen att de områden som inkluderas kan innehålla delområden som inte skulle betraktas som utsatta förorter i normala fall. Det kan vara viktigt att ha med sig i tolkningen av statistiken.

I framtagandet av viss statistik har det inte varit möjligt att använda definitionen som beskrivs ovan på grund av hur tillgänglig statistik redovisas. Ibland jämför vi situationen i områdestyp 1 och 2 i sin helhet med övriga områden och ibland använder vi inkomstmått för att redovisa vissa förhållanden. Dessa mått är mindre träffsäkra, men fungerar ändå för att synliggöra de problem som finns.

¹ Delmos lades ned till följd av att högerpartiernas budgetförslag för 2022 fick majoritet i riksdagen.

² Segregationsbarometern: <https://segregationsbarometern.boverket.se/>

³ Delmos (2022) *Platsens betydelse* <https://delmos.se/wp-content/uploads/2022/07/Platsens-betydelse-Delmos-arsrapport-2022-om-den-socioekonomiska-boendesegregationens-utveckling-i-Sverige-Tillganglighetsanpassad-version.pdf>

⁴ SCB (2020) *Statistiska tätorter och småorter 2020*, s. 17 https://www.scb.se/contentassets/ec782888290c4c35bc9d6c-f503a1c4bc/mi0810_2020a01_mi38br2201.pdf

Politiken har svikit förorten

I kapitlet redogörs för resultaten från de samtal som genomförts med boende i politiskt eftersatta förorter inom projektet, statistik som tagits fram inom projektet samt slutsatser från rapporter och forskning som berör dessa frågor.

Samtal med föreningar och boende

Under perioden mellan hösten 2023 och sommaren 2024 pågick projektets första fas som framför allt syftade till att kartlägga och sondera de eftersatta förorternas utmaningar, men även Vänsterpartiets svårigheter och nyckelutmaningar i dessa områden. Fokus låg på kvalitativa och intima samtal med utvalda föreningar och personer. Samtalen kretsade kring centrala frågeställningar för situationen i de politiskt eftersatta förorterna.

I en första fas genomfördes sammanlagt tio besök hos lika många föreningar och aktörer verksamma i förortsområden i Örebro, Göteborg, Malmö och Stockholm. Möten genomfördes med Tegelbruket (Örebro), Vivalla Folkets hus (Örebro), Vivalla fritidsgård (Örebro), For the People (Örebro), Rädda barnen Göteborg, Föreningen Afrikas horn (Örebro), Hela Malmö, IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 (Malmö), Folkets hus och parker (Göteborg) och Mångkulturellt centrum (Botkyrka/Stockholm).

Syftet med mötena var att kartlägga det arbete som görs i projekt och föreningar i förorterna för att klargöra vilka politiska frågor som är viktigast för förortsbor, vilka utmaningar de ser, med fokus på valdeltagande och tillit till politisk förändring samt inställningen till och perspektiv på Vänsterpartiets arbete i de berörda områdena.

I projektets andra fas genomfördes även 1 200 dörrknackningar i utvalda områden i Malmö, Lund, Eskilstuna, Västerås, Göteborg, Örebro, Uppsala, Solna och Rågsved/Vantör. Alla dessa samtal ger en bra beskrivning av verkligheten så som den upplevs av människor boendes i landets politiskt eftersatta områden.

Politikens svek skadar tilltron till demokratin

I de samtal vi genomfört med boende och föreningar i de politiskt eftersatta områdena framträder en bild av en utbredd låg tillit till politiken och möjligheten till politisk förändring. Den förklaras i många samtal med att politiken sker för långt ifrån de som bor i de berörda områdena. Det som ofta hänvisas till är en känsla av maktlöshet samt upplevelsen av att ingenting förändras trots att politiker pratar om exempelvis fattigdomsbekämpning eller segregation som problem. För många är det svårt att känna tillit till politik och tro på politisk förändring när problem som trångboddhet, låg kvalité på skolorna och arbetslöshet består år efter år, eller till och med förvärras. Det gör även att en röst på ett politiskt parti upplevs som mindre värt när positiv förändring uteblir.

När det gäller kriminalitet och andra medialt stora ämnen med koppling till förorterna känner sig förortsbor och framför allt ungdomar inte inkluderade i debatten. Den upplevs helt enkelt ske över huvudet på de som bor i området. Det understryks att ambitionsnivån hos politiken (på kommunal nivå i många fall) är ofta begränsad till att vilja få bort områden från särskilda listor över så kallade utsatta områden. Många, och i synnerhet unga människor, skulle behöva ett större hopp om förändring än att definieras som

ett problem som politiken vill stryka bort från en lista. Politiken upplevs helt enkelt inte kunna leverera något hopp om en tydlig förbättring i områdena.

Lågt valdeltagande och en låg tilltro till politiken hänger ihop med den politiska förändring som faktiskt skett och som har präglat områdena och människorna de senaste åren. Här lyfts ofta den växande segregationen, inte minst genom marknadsskolan och dess konsekvenser.

Skolreformen beskrivs som ”en katastrof” där förortsbarn får nöja sig med dåliga skolor och att skolor kan läggas ner när som helst, vilket förstärker känslan av att staten och kommunen drar sig undan och lämna områdena för sig själva. Idén om att människor ska ha samma förutsättningar oavsett var man bor i landet klingar ihåligt med tanke på hur det offentliga steg för steg har nedmonterats i förortsområdena.

I kölvattnet av upplevda och faktiska nedskärningar som skett i de områdena samtalen kretsade kring lyfts även hur bakvänd debatten kring kriminalitet är. De boende beskriver hur politiken först monterar ned det offentliga för att sedan utmåla förortsbor som kriminella och lägga ansvaret för det som inte fungerar på de som bor i området. Åtgärder som visitationszoner förtydligar den förflyttningen av ansvar mellan individer och politiken. Inte sällan kopplas denna debatt till en rasism som många förortsbor upplever och utsätts för på olika sätt, t.ex. genom strukturella problem så som diskriminering i arbetslivet, hög arbetslöshet, och nedmontering av det offentliga i de eftersatta förorterna. Konsekvensen blir att många unga drar sig undan och växer upp med hat och förakt mot politiken istället.

Vänsterpartiet i politiskt eftersatta förorter

I samtalen framträder en splittrad bild av Vänsterpartiet. I de områden där Vänsterpartiet är närvarande lokalt med torgaktiviteter och lokala politiska företrädare är bilden övervägande positiv. Närvaron nämns därför som en nyckel till att sätta en bild av Vänsterpartiet lokalt. Många nämner dock att det saknas en tydlig bild av Vänsterpartiet hos förortsborna. Här har ofta Socialdemokraterna en mer stabil koppling till bl.a. det lokala civilsamhället genom bra kontakter till kultur-, idrotts- eller fackföreningar. Som en person uttrycker det:

Det går att säga mycket om Socialdemokraterna men de har varit bra på att vara aktiva i föreningslivet. De är bland föreningarna, har starka band till föreningslivet.

Det nämns att många kan identifiera sig med företrädare för Vänsterpartiet, men att den potentialen inte utnyttjas tillräckligt mycket vare sig organisatoriskt eller kommunikativt. Nooshi är populär bland förortsborna men behovet av att synas oftare är stort i förortsområdena, enligt många av de intervjuade.

På frågan vad Vänsterpartiet bör göra annorlunda eller bättre för att vara relevanta för förortsbor nämns ofta kommunikation som en nyckel, med fokus på tydligare kommunikation mot vissa målgrupper, användande av olika nya format och ett mer direkt tilltal till förortsbor. En ingång som nämns är att både inkludera röster från förortsområdena oftare och att göra kopplingen mellan klass och identitet tydligare.

När det gäller möjligheter till mobilisering nämns lokal närvaro som en nyckel, men även kommunikationskanaler lyfts som ett prioriterat område där det upplevs finnas en utvecklingspotential för Vänsterpartiet. Återkommande är att unga förortsbor är väldigt aktiva på sociala medier och inte minst på TikTok. Det är på dessa plattformar många tar del av information, nyheter och där identiteter skapas och utvecklas. Dessa kanaler nämns då även som sätt att mobilisera (framför allt yngre) förortsbor. En viktig aspekt som lyfts i samtalen är att den lokala närvaron måste sträcka sig över de intensiva faserna i en valrörelse – närvaron måste etableras och utvecklas under längre tid, särskilt för att befästa intentionen att vara ett parti för förortsbor inte enbart när det är nära till ett val.

I följande avsnitt kompletteras invånarnas verklighetsbeskrivning med statistik och rapporter kring utvecklingen och situationen i politiskt eftersatta förorter. De politikområden som har valts ut i rapporten är även de som oftast nämnts i samtal med invånarna i områdena.

Förorterna är eftersatta i flera avseenden

Den socioekonomiska situationen i de politiskt eftersatta förorterna är konsekvent sämre än i övriga landet. Det handlar i grunden om att människor med sämre ekonomiska förutsättningar har begränsade möjligheter att välja var de ska bo och därför samlas i områden där boendet är billigare. År av boendesegregation med växande skillnader avseende bostadspriser och boendestandard har lett till en tydligare och växande skillnad mellan olika områden och deras socioekonomiska förhållanden. Ekonomiska förutsättningar hänger nära samman med andra socioekonomiska faktorer som utbildningsnivå och hälsa.

De politiskt eftersatta förorterna skiljer sig också avseende demografin. Omkring 71 procent av befolkningen i de eftersatta förorterna har utländsk bakgrund. I övriga landet har omkring 23 procent utländsk bakgrund. Befolkningen är också generellt sett yngre i de eftersatta förorterna. 59 procent är mellan 0 och 39 år gamla, medan 46 procent befinner sig i samma åldersspann i övriga landet. Endast 14 procent av de som bor i eftersatta förorter är 65 år eller äldre. I övriga landet är motsvarande siffra 23 procent.⁵

Sammantaget karaktäriseras de politiskt eftersatta förorterna av sämre socioekonomiska förutsättningar än andra områden, men också flera demografiska fördelar såsom ung ålder samt en större språklig och kulturell kompetens. De sämre socioekonomiska förutsättningarna i dessa förorter beror på att de missgynnats politiskt under lång tid. De beror inte på människorna som bor där.

⁵ SCB.se

I följande avsnitt beskrivs skillnaderna mellan de politiskt eftersatta förorterna och övriga delar av landet inom vissa utvalda politikområden. Ibland utgår jämförelsen ifrån den definition som beskrivs ovan och ibland utifrån en specifik socioekonomisk variabel.

Rasism och diskriminering drabbar eftersatta förorter

I dagens Sverige har klasssamhället både färg och kön. Det får konsekvenser för livets alla aspekter: var du kan hitta bostad, vilket arbete du kan få och till vilken lön, hur ditt hälsotillstånd ser ut, hur trygg du kan känna dig i det offentliga rummet och hur länge du förväntas leva. Rasismen är därmed också central för segregationen och avgörande för förekomsten av politiskt eftersatta områden, samt för livsvillkoren för en stor del av människorna som bor i dem.

Idag präglas det svenska samhället av djupa orättvisor. Samtidigt som en del blir allt rikare och får mer makt, hålls andra utanför och förblir marginaliserade. När klyftorna växer drabbas vissa hårdare än andra. Klassklyftorna följer allt oftare etnicitet och samverkar även med andra maktstrukturer och diskrimineringsgrunder som kön, religion, sexualitet och funktionalitet.

Rasismen kommer i olika former och tar sig olika uttryck. Den varierar beroende på kontext, över tid och rum och kombineras med andra maktordningar och diskrimineringsgrunder. Ibland riktas den mot mer specifika grupper och kan därför ta särskilda uttryck med en egen historia och bakgrund. Ibland är det en odefinierad ”andre” som är måltavlan, kallad exempelvis ”invandrare” eller ”utlänning”.

Rasismen används för att skilja ut olika grupper, rangordna dem och ställa dem mot varandra, i syfte att skapa splittring i samhället och försvaga länken mellan människor. Denna splittring och exkludering verkar i högerns syfte. Människor som marginaliseras och ställs utanför blir måltavlor för exploatering, som billig arbetskraft eller för nedskärningar, försämrad välfärd och inskränkta rättigheter.

Diskriminering är ett stort strukturellt problem som hindrar människor från att vara delaktiga i samhället fullt ut. Enligt Diskrimineringsombudsmannens (DO) anmälningssstatistik fortsätter anmälningar om diskriminering till myndigheten att öka. De största procentuella ökningarna för 2023–2024 rör anmälningar om diskriminering som har samband med religion eller annan trosuppfattning (30 procent) samt etnisk tillhörighet (21 procent). Av anmälningarna om diskriminering inom arbetslivet och anmälningarna om trakasserier 2024 handlade den största andelen om diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet. Hela 57 procent av anmälningarna om trakasserier 2024 handlade om diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet.⁶

En kunskapsöversikt som Delegationen för migrationsstudier (Delmi) genomförde 2024 beskrivs problemen med diskriminering tydligt. Kunskapsöversikten bygger på 91 utvalda studier och visar att etnisk diskriminering är ett utbrett och mångfacetterat fenomen som påverkar olika grupper i varierande grad beroende på kontext och yrkesområde.⁷

⁶ Diskrimineringsombudsmannen (2025:1) *Statistik över anmälningar 2015–2024*

⁷ Delmi (2024:14) *Etnisk diskriminering i rekryteringsprocesser – orsaker och åtgärder*

Kunskapsöversikten visar på ett tydligt etniskt hierarkiskt mönster, där personer med utomeuropeisk och icke-västerländsk bakgrund oftare diskrimineras jämfört med grupper med kortare kulturellt avstånd till majoritetsbefolkningen. Diskriminering visar sig på flera sätt och kan samverka med andra diskrimineringsgrunder, som kön, religion och hudfärg. Den kan även påverkas av yttre faktorer, såsom lokala våldsbrott, som kan förstärka negativa stereotyper om personer med utländsk bakgrund.⁸

Etnisk diskriminering i rekryteringsprocesser grundar sig ofta i rekryterares subjektiva uppfattningar om arbetssökandes kompetens och kulturella lämplighet. Detta diskriminerande beteende förklaras till stor del av fördomar och stereotypa uppfattningar kopplade till arbetssökandes etniska och könsmissiga tillhörighet, snarare än deras faktiska arbetsförmåga, meriter, kompetens eller utbildning. Således spelar attityder och föreställningar om olika grupper en central roll i rekryteringsbeslut.⁹

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) konstaterar i en studie som publicerades 2023 att arbetsgivare bidrar till att reproducera etnisk yrkessegregering genom att i högre utsträckning utesluta sökande med utländskt namn från yrken med en hög andel inrikes födda och genom att diskriminera i lägre utsträckning i yrken med hög andel utrikes födda. IFAU konstaterar att västerländska arbetsmarknader ofta är etniskt segregerade.¹⁰

Utrikes födda och minoriteter är ofta överrepresenterade bland dem som har lågkvalificerade och lågbetalda arbeten såsom städare, taxichaufförer, snabbmatskockar och liknande. Den segregationen skapas och förstärks alltså av arbetsgivarnas ageranden.¹¹

Diskriminering är djupt orättvist. Dessutom är det ineffektivt. Diskriminering på arbetsmarknaden leder till att matchningen försämras genom att arbetsgivare ratar arbetssökande p.g.a. egenskaper som är helt irrelevanta för det arbete som ska utföras. Diskriminering sker inte bara i arbetslivet utan i hela samhället och är en konsekvens av fördomar och rasism. För att komma åt diskrimineringens rötter måste man göra upp med fördomar och bekämpa rasismen.

I och med att utrikes födda utgör en stor del av befolkningen i de politiskt eftersatta förorterna utgör rasism och diskriminering ett stort hinder för de som bor i dessa områden. Deras möjligheter att delta i samhället fullt ut, att få anställning eller bostad är därmed sämre samtidigt som de löper större risk att misstänkas för brottslighet eller på andra sätt behandlas sämre. Rasism och diskriminering är därmed en bidragande orsak bakom att de sämre socioekonomiska villkoren i de politiskt eftersatta områdena. Politikens oförmåga att adressera dessa utmaningar är en bidragande orsak bakom de eftersatta förorternas sämre förutsättningar.

⁸ Ibid

⁹ Ibid

¹⁰ IFAU (2023) *Etnisk yrkessegregering på arbetsmarknaden – har diskriminering någon betydelse?*

¹¹ Ibid

Ojämlikheten är tidig från livets första steg

För att vända utvecklingen i landets politiskt eftersatta förorter och för de som lever och växer upp i dem spelar livsvillkoren för barn och unga en särskilt viktig roll. Befolkningen är något yngre i de politiskt eftersatta områdena än i övriga landet. Den genomsnittliga skillnaden när det gäller andelen barn uppgår till någon procentenhet, medan skillnaden är betydligt större i grupperna unga vuxna.¹²

Ojämlikheten syns tydligt redan under de tidiga levnadsåren. Spädbarnsdödligheten under det första levnadsåret är mer än dubbelt så hög i hushåll som tillhör den femtedel med lägst inkomster (inkomstkvintil 1) jämfört med den femtedel med högst inkomster (inkomstkvintil 5), 3,1 jämfört med 1,5 döda per 1 000 barn.¹³ Ju högre inkomster desto vanligare är det också att delta i föräldrastödsprogram, i kontakt med BVC och att barnen går i förskola. När det gäller inskrivning i förskolan är det framförallt den femtedel med lägst inkomster som sticker ut där endast drygt 90 procent av barnen är inskrivna. Mellan övriga inkomstkvintiler varierar inskrivningsgraden från 96,7 (kvintil 2) till 97,9 (kvintil 4).¹⁴ Dessa skillnader pekar på att kostnaderna för barnomsorg har betydelse för deltagandet i den.

Barnombudsmannen (BO) har till rapporten *“Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem”* genomfört djupintervjuer och en enkätundersökning med frihetsberövade barn och unga.¹⁵

Två tydliga slutsatser från BO:s rapport är att förekomsten av neuropsykiatriska diagnoser bland de barn och unga som är frihetsberövade är hög och att de i en väldigt hög utsträckning har utsatts för våld under sin uppväxt. Sambandet mellan att ha utsatts för våld, normalisera våld och själv bruka våld är väl belagt och förklaras med att man lär sig att det är så konflikter och problem hanteras. Konflikter och problem som ofta har sin grund i socioekonomiska utmaningar och försämrade levnadsvillkor. De barn och unga som BO intervjuat problematiserar att de inte fått rätt hjälp under uppväxten och uttrycker en underliggande längtan efter att bli förstörd och få hjälp.¹⁶

Det är tydligt att barn som växer upp i socioekonomisk utsatthet får mindre stöd av samhället i stort, inkluderat stöd kopplat till neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, samt löper större risk att utsättas för våld till följd av den socioekonomiska utsattheten. Därmed löper de också större risk att involveras i kriminalitet, utifrån slutsatserna i BO:s rapport. BO lyfter också upp betydelsen av BVC, föräldrastödsprogram och förskola för att tidigare upptäcka och hantera förekomsten av våld och andra problem. Vidare betonar BO att våld mot barn aldrig kan accepteras och att det måste bekämpas för att värna barns rättigheter.¹⁷

¹² SCB.se

¹³ Folkhälsomyndigheten.se

¹⁴ Folkhälsomyndigheten.se

¹⁵ Barnombudsmannen (2025) *“Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem”*

¹⁶ Ibid

¹⁷ Ibid

Bostadspolitik har missgynnat förorten

Hyrorna och matpriserna är galna.

– kvinna, Bergsjön

Vilken betydelse ett bostadsområdes utformningen och den aktuella bebyggelsen har för den socioekonomiska situationen i området diskuteras ofta. Till vilken grad det går att bygga bort otrygghet och genom stadsplanering främja en ökad integration och social rörlighet är en återkommande frågeställning, som ofta ställs emot perspektivet att människor koncentreras till vissa platser till följd av deras betalningsförmåga.¹⁸

Andelen personer som bor i hyresrätt uppgår i de politiskt eftersatta förorterna till omkring 73 procent. I övriga områden uppgår de till 24 procent. Antalet personbilar per invånare är omkring hälften så högt i de eftersatta förorterna som i landet i stort.¹⁹ Politiken har under långt tid gynnat ägt boende framför hyresrätter, vilket alltså även innebär att de eftersatta förorterna missgynnats i detta avseende.

Oavsett hur man ser på sambanden mellan ett bostadsområdes utformning och karaktär och dess socioekonomiska förhållanden är det tydligt att de politiskt eftersatta förorterna är eftersatta även i detta avseende. Områdena har generellt sett drabbats hårt av den bostadspolitik som rått sedan 90-talet med förfallande miljonprogram som främsta exempel. När allmännyttan har dragit sig tillbaka har oseriösa fastighetsägare som sett möjligheter att tjäna stora pengar klivit in. Riskkapitalbolag och slumvärdar har blivit en vanlig företeelse i de politiska eftersatta förorterna. Det har lett till bostadshus med omfattande brister som människor tvingas leva i när alternativen saknas. Det skapar också en otrygg boendemiljö.

Stockholms stad genomförde 2015 i rapporten *Skillnadernas Stockholm* en genomlysning av hur levnadsvillkoren skiljer sig mellan olika delar av staden. 2024 följdes rapporten upp med en jämförelse av läget 2022. I rapporten konstateras att det rådde en ojämlik tillgång till attraktiva stadskvarter. I socioekonomiskt svagare stadsdelar fanns i regel sämre tillgång till service, arbetsplatser, kollektivtrafik, parker och andra offentliga rum. Bristen på bostäder var stor och trångboddheten koncentrerad till några av stadens socioekonomiskt svagaste stadsdelar.²⁰

Rapporten konstaterar också att den socioekonomiska segregationen hade ökat i Stockholm under 2000-talet och att individer med olika bakgrund möttes i allt mindre utsträckning. Andelen hyresrätter minskade från 62 till 40 procent under åren mellan 1998 och 2014, främst till följd av ombildningar. De skedde framförallt i attraktiva områden med höga och stigande bostadspriser. Det innebar att antalet hyresrätter

¹⁸ Delmi (2025:3) *Den byggda miljöns betydelse för att minska boendesegregation och ojämlika livsvillkor – en systematisk kunskapsöversikt*

¹⁹ SCB.se

²⁰ Stadsledningskontoret, Stockholms stad (2024) *Återblick på Skillnadernas Stockholm, januari 2024*

minskat med 69 000, trots att befolkningen ökade med 175 000 personer under samma period. Möjligheterna att välja område och bostad för socioekonomiskt svaga grupper hade därmed minskat under perioden.²¹

I rapporten konstateras vidare att bristen på bostäder i första hand drabbar socioekonomiskt svaga grupper och unga. Dessa grupper har lägre inkomster och/eller saknar kapital att köpa en bostad eller hyra en nyproducerad hyresrätt, som ofta har högre hyror än det äldre beståndet. Den kraftiga minskningen av andelen hyresrätter som i stor utsträckning var en följd av ombildningar under perioden 1998–2014 påverkade inkomst- och kapitalsvaga gruppers förmåga att välja bostad. Det senaste decenniet har dock tillskottet av nya bostäder varit förhållandevis jämnt fördelat avseende ägandeformer. Trots det har kötiden för att få en hyresrätt ökat, vilket beror på att befolkningsökningen varit ännu större än tillskottet av nya hyresrätter.²²

Rapporten *Skilnadernas Stockholm* berör situationen i Stockholm, men en liknande utvecklingen har skett i alla landets större städer. Det är en utveckling som behöver vändas för att lyfta de politiskt eftersatta förorterna.

En ojämlik skola fördjupar segregationen

Våra värdefulla barn ska ha bra betald personal, det rimmar dåligt med att de som tar hand om barnen har de lägsta lönerna.

– kvinna, Solna

Det finns tydliga kopplingar mellan utbildningsnivå och välmående/hälsa. Utbildningsnivån påverkar också ens livsmöjligheter. Högutbildade personer är friskare, lider mindre av folksjukdomar och lever längre. OECD konstaterar att en 30-åring med högre utbildning kan förväntas leva fem år längre än en motsvarande person som saknar högre utbildning.²³

Mot den bakgrunden är de senaste årens växande skolsegregation ett allvarligt problem. Enligt OECD är den svenska skolsegregationen klart större än OECD-snittet. Barn med låga kunskapsutfall går betydligt oftare tillsammans i samma skola än i andra länder och de med goda kunskapsutfall är koncentrerade till andra skolor. Bilden av Sverige som ett jämställt land med en skola med starkt fokus på likvärdighet och att vara kompensatorisk är felaktig. Sverige har istället en ovanligt starkt segregerad skola i en internationell jämförelse.

²¹ Ibid

²² Ibid

²³ OECD (2021), *Education at a Glance 2021*

En statlig utredning visar att Sverige internationellt sett är medelmåttigt vad gäller att klara det kompensatoriska uppdraget och uppväga elevernas socioekonomiska förutsättningar.²⁴ Enligt utredningen är resurserna per elev systematiskt högre i kommuner med elever med svagare förutsättningar när skolans totala kostnader analyseras. Då de riktade statsbidragen inte finns med i analysen blir skillnaden i stället systematisk åt andra hållet: kostnaderna är lägre i kommuner där eleverna har sämre förutsättningar. Den kommunala finansieringen av skolan är alltså omvänt kompensatorisk, och endast då statsbidragen inkluderas erhålls en önskvärd kompensatorisk profil av den totala resursen.²⁵

Enligt OECD är dock personalinsatserna trots det lägre i missgynnade skolor.²⁶ Dock är de materiella förutsättningarna något bättre i utsatta skolor än OECD genomsnittet. Materiella förutsättningar räcker dock inte. Det som behövs är att pengarna också räcker till kraftigt ökade pedagogiska insatser för de elever som behöver det.

En rapport från den nu nedlagda myndigheten Delmos visar tydligt att det finns en rad skillnader som kan kopplas till vilken typ av område individen vuxit upp i.²⁷ Det är därför helt centralt att arbeta med att förändra själva strukturerna som leder till och upprätthåller segregationen, allt från inkomster till bostäder, men där utbildning är det som snabbast kan ge resultat.

Uppväxtområde har påtaglig betydelse för utbildningsnivå och inkomster senare i livet. Behörigheten till gymnasiet är ungefär 30 procent lägre i områdestyp 1 jämfört med områdestyp 5. Dessutom är andelen nittonåringar som tar en gymnasieexamen betydligt högre i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar än i områden med stora socioekonomiska utmaningar, 76 procent jämfört med 40 procent.²⁸

Delmos konstaterar att eftersom en gymnasieexamen har blivit en vattendelare på dagens svenska arbetsmarknad har detta betydelse för yrkeslivet, inkomstnivån och för chansen att få jobb. I snitt är sannolikheten att vara sysselsatt som 34-åring lägre för dem som vuxit upp i områdestyp 1, jämfört med dem som vuxit upp i områdestyp 5. Det är framför allt de som inte har gymnasieutbildning som halkar efter, och den gruppen är överrepresenterad i områden med socioekonomiska utmaningar. Myndigheten understryker behovet av att alla får en utbildning som svarar mot arbetsmarknadens behov och att skolans roll är särskilt viktig. Därför måste, totalt sett, mer resurser tillföras skolan, men resursfördelningsmodellen måste också spegla de behov eleverna faktiskt har och bli mer kompensatorisk.²⁹

Idag är ansvaret för utbildningen i grundskolan fördelat på omkring 850 olika huvudmän, enligt Utredningen om en mer likvärdig skola. Det är en konsekvens av det decentraliserade och marknadsanpassade skolsystemet som infördes i början av 1990-talet.

²⁴ SOU 2020:28

²⁵ Ibid

²⁶ OECD (2018) Sweden - Country Note - PISA 2018 Results

²⁷ Delmos (2022) *Platsens betydelse: Årsrapport 2022 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige*

²⁸ Delmos (2022) *Platsens betydelse: Årsrapport 2022 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige*

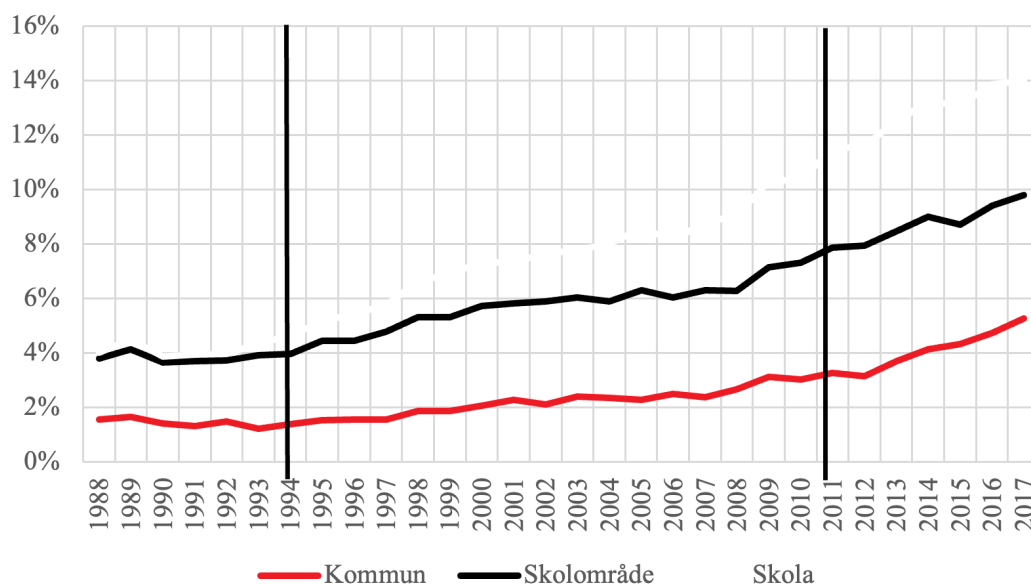
²⁹ Delmos (2022) *Platsens betydelse: Årsrapport 2022 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige*

Utredningen gör bedömningen att ”De 25 år som har gått har inte lett till vare sig ökad likvärdighet eller förbättrade resultat trots att det under lång tid varit centrala mål för svenskt utbildningsväsende.”³⁰

Långtidsutredningen konstaterar att skillnaderna i elevresultat mellan olika skolor har ökat trendmässigt under flera decennier och att skolan har blivit betydligt mer socialt segregerad under denna period. En starkt bidragande orsak bakom utvecklingen är skolvalet och den växande andelen elever i fristående skolor. Huvuddelen av den ökade skolsegregationen sedan 1990-talets början beror dock på det segregerade boendet. Det går samtidigt inte att utesluta att skolvalet och ökade skillnader mellan skolor i sig kan ha påverkat boendesegregationen. Till följd av det senaste decenniets ökade invandring har dock trenden mot ökad skolsegregation brutits i ett avseende. En större andel skolor har elever med utrikes bakgrund idag än för 20 år sedan³¹.

Utredningen om en mer likvärdig skola slår fast att ”Den kanske mest slående trenden i svensk skola är den kraftigt ökade spridningen i skolornas kunskapsresultat sen i början av 1990-talet”.³² Denna utveckling illustreras i figuren nedan, hämtad från Långtidsutredningen. Utredningen konstaterar också att dessa ökande skillnader mellan skolor i mycket hög grad kan hänföras till ökad skolsegregation. ”Elever med goda förutsättningar att lyckas väl i skolan går alltså i allt högre grad i andra skolor än elever med mindre goda förutsättningar,” enligt utredningen.

Figur 1 Andel av variationen av elevers betyg i åk 9 som förklaras av kommun, skolområde och skola

Källa: SOU 2019:40.

Not: Figuren visar intraklassrelationer för elevernas betyg i kärnämnen i Åk 9 med avseende på kommun, skolområde och skola. Skolområde definieras som den grupp av SAMS-områden där den vanligaste grundskolan är densamma. De lodräta linjerna anger införandet av det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet 1994 och införandet av nuvarande betygssystem 2011.

³⁰ SOU 2020:28

³¹ SOU 2019:40

³² SOU 2020:28

Skolans betydelse för elevernas resultat kan mätas på olika sätt, men det tycks vara tydligt att skolan har stor betydelse, och att den har ökat med tiden. Långtidsutredningen har i ett försök att undersöka skillnader mellan skolor genom att använda en typ av mervärdesmått. Metoden försöker isolera skolornas bidrag till elevernas resultat genom att ta hänsyn till vilka förutsättningar skolans elever har. Resultaten från analysen går att översätta till meritvärden och motsvarar då cirka 70 meritpoäng. Det innebär att om en slumpvis vald elev hamnar på någon av landets starkaste skolor så kan hen förväntas gå ut grundskolan med 265 meritpoäng. Samma elev kan förväntas gå ut med 195 meritpoäng från någon av de svagaste skolorna (det genomsnittliga meritvärdet är cirka 230).

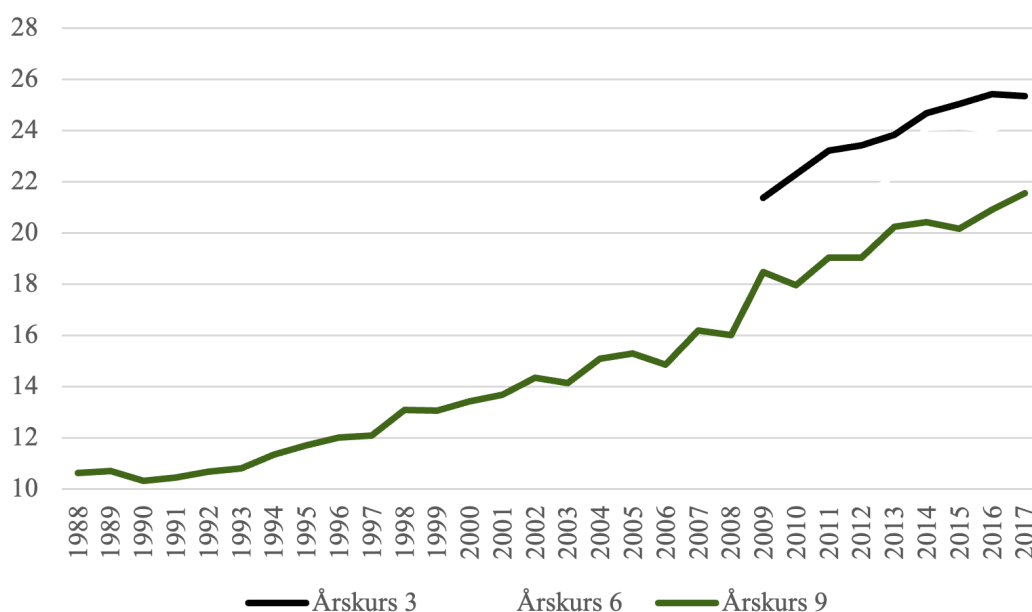
Det råder alltså stor enighet bland dem som studerar skolan och verkar i den, om att det finns betydande kvalitetsskillnader mellan svenska skolor. Skillnaderna är dessutom ökande. Om de skolor som ger ett positivt bidrag till skolresultaten framför allt befolkats av elever med svaga förutsättningar hade detta ansetts vara i linje med skolans kompensatoriska uppdrag. Långtidsutredningen, och andra studier på området, pekar dock i motsatt riktning. Skillnaderna är inte så stora men visar att matchningen mellan elever och skolor i genomsnitt är icke-kompensatorisk.

Den svenska skolan har blivit alltmer segregerad, såväl socialt som etniskt och geografiskt. Figuren nedan är hämtad från Långtidsutredningen och beskriver utvecklingen av elevsorteringen i årskurs 3, 6 och 9 för samtliga grundskolor i landet. Den visar tydligt att sorteringen har ökat genom åren. Att de lägre årskurserna har en högre grad av sortering beror sannolikt på att elever i dessa årskurser oftare går i mindre skolor i sitt bostadsområde. Högstadieskolor har generellt sett ett större upptagningsområde och samlar elever från fler bostadsområden, vilket ger en mer blandad elevsammansättning.

Elever med olika bakgrund möts alltså i allt lägre grad i den svenska skolan idag jämfört med tidigare. Detta menar också Skolverket som konstaterar att skolsegregationen ökat det senaste decenniet avseende variablerna föräldrarnas utbildningsnivå, föräldrarnas inkomst och ett socioekonomiskt index. Däremot har skolsegregationen utifrån migrationsbakgrund avtagit eller stabiliserats under samma period.³³

³³ Skolverket (2018) *Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor*

Figur 2 Elevsortering: Andelen av den totala variationen av elevers förutsättningar som förklaras av skola, procent

Källa: SOU 2019:40, s 61.

Not: Figuren exkluderar asylsökande elever. Figuren bygger på en variansdekomponering som beräknar andelen variation i elevers förväntade betyg som förklaras av vilken skola eleven går på i grundskolans tre stadier.

Skolvalet syftade delvis till att bryta den starka geografiska kopplingen mellan hem och skola som råder då närhetsprincip styr skolplaceringen. Eftersom boendet är starkt socialt segregerat var tanken att ett ökat inslag av skolval skulle minska den sociala skolsegregationen. Det råder dock idag bred konsensus inom forskningen om att skolval och en ökad förekomst av fristående skolor bidragit till ökad snarare än minskad social och etnisk segregation i den svenska grundskolan. Dessa slutsatser får också stöd av internationella erfarenheter av skolval, enligt bland annat OECD. En forskningsöversikt av internationella erfarenheter visar att skolval alltid, oavsett sammanhang och specifika detaljer i skolvalets konstruktion, lett till ökad segregation.³⁴

Många skolor behöver mer stöd och mindre klasser”

– man, Malmö

³⁴ Wilson & Bridge (2019) *School choice and equality of opportunity: an international systematic review*, Nuffield Foundation, EDU/4262

Lägre arbetsmarknadsdeltagande och inkomster i eftersatta områden

**De lovar men höjer inte löner. Allt är dyrt.
Min mamma bor med mig för hon är pensionär.
Jag är hemlös utan henne. Hon hjälper mig med
sin pension.**

Sysselsättningsgraden i de eftersatta förorterna är lägre än i övriga landet. För personer mellan 15 och 74 år uppgick sysselsättningsgraden 2023 till omkring 58 procent i de eftersatta förorterna. I övriga landet uppgår den till omkring 70 procent och i områdestyp 5 till 74 procent.³⁵

Sedan en lång tid tillbaka har den ekonomiska politiken gynnat personer med höga inkomster och stora tillgångar till förmån för de sämre ställda, samt personer som arbetar framför de som uppbär olika ersättningar på grund av arbetslöshet, sjukdom eller föräldraledighet. Omfattande skattesänkningar har genomförts i samband med, och finansierades genom, kraftiga nedskärningar av trygghetssystemen. När ersättningarna från a-kassan, sjukförsäkringen och pensionen minskar sjunker inkomsterna för invånarna, vilket blir extra tydligt i områden där en stor andel uppbär dessa ersättningar. Därmed minskar köpkraften, vilket påverkar den lokala näringsverksamheten. Även skatteintäkterna i dessa kommuner och stadsdelar sjunker. Samtidigt ökar behoven av försörjningsstöd, vilket innebär ökade kostnader för kommunerna och stadsdelarna.

Den här politiken har gynnat rika områden och missgynnat utsatta förortsområden där människor med lägre inkomster bor. Tillgången till offentlig service i form av god vård, skolor och barn- och äldreomsorg varierar kraftigt mellan olika delar av landet till följd marknadiseringen av välfärden. Det är en utveckling, som pågått sedan 1990-talet, och har drivits på av såväl socialdemokratiskt ledda som borgerliga regeringar.

Den politik som har skapat dagens situation kan beskrivas som den negativa arbetslinjen – föreställningen om att fler ska komma i arbete genom att försvåra livet för de som inte arbetar. Kärnan i den politiken som lanserades av den forna Alliansen och var tongivande under åren mellan 2006 och 2014 är att strama åt ersättningssystemen samtidigt som skatterna sänks genom olika skattereduktioner som exempelvis jobbskatteavdrag.

Den nuvarande regeringen bygger på ett samarbete mellan delar av den forna Alliansen och Sverigedemokraterna, det organiserade kapitalets och den organiserade rasismens parlamentariska företrädare. Regeringens och SD:s ekonomiska politik liknar Alliansens negativa arbetslinje, men nu med etniska förtecken.

³⁵ SCB

Alliansens negativa arbetslinje gick ut på att utarma trygghetssystemen, underfinansiera välfärden och möjliggöra stora vinstuttag ur densamma samt genomföra stora skattesänkningar för höginkomsttagare, under förespeglingen att det skulle skapa fler arbetstillfällen. Genom att göra de redan utsatta ännu mer utsatta skulle de bli mer benägna att arbeta. På så vis kunde stora resurser omfördelas från de delar av befolkningen som har mindre tillgångar till de redan förmögna.

Alliansregeringen riktade sina attacker mot sjuka och arbetslösa. När sjukförsäkringen och a-kassan skulle nedmonteras beskrevs mottagarna som lata, simulanter och belastningar för samhället. Därmed blev nedskärningarna lättare att motivera. Med den nuvarande regeringen har utrikesfödda fått ta över rollen som grunden till Sveriges alla problem. Genom att utmåla dem som inte fötts här som ett hot och en belastning blir det lättare att villkora deras välfärd och rättigheter. Att montera ned trygghetssystemen, välfärden och rättighetsskyddet är lättare att motivera om man pekar på vissa grupper. Men det drabbar hela samhället.

Andelen med låg ekonomisk standard (den del av befolkningen som har en disponibel inkomst som är lägre än 60 procent av medianinkomsten) uppgick i de politiskt eftersatta områdena till knappt 35 procent år 2023. Att jämföra med knappt 12 procent i övriga landet och knappt 15 procent i landet som helhet. Nettoinkomsten per person över 20 år uppgick 2023 till 236 000 kronor i de eftersatta förorterna. I övriga landet uppgick den till 346 000 kronor, och i de mest välmående områdena (områdestyp 5) uppgick den till närmare 500 000. Andelen av befolkningen som uppbär olika former av ersättningar och bidrag är genomgående större i de politiskt eftersatta områdena än i övriga landet.³⁶

Mellan 2011 och 2023 har den genomsnittliga skattereduktionen per år och person för personer med över 400 000 i beskattningsbar förvärvsinkomst per år ökat med nästan 22 000 kronor, eller 35 procent. För personer med beskattningsbar förvärvsinkomst upp till 280 000 kronor per år handlar det istället om en minskning med drygt 4 000 kronor per person och år, eller 19 procent.³⁷

Under samma period har transfereringarna haft en mer blygsam och ojämn utveckling. Endast inkomstdecil 1, 9 och 10 har sett öknings i de genomsnittliga sammanlagda transfereringarna, inkluderat sjukförsäkring, föräldraförsäkring, arbetsmarknadsstöd, bostadsstöd, generella bidrag och ekonomiskt bistånd. För decil 1 och 10 (de tiondelar av befolkningen med lägst respektive högst inkomster) uppgår ökningarna till 18 procent eller drygt 10 000 respektive 3 000 kronor per år och person. För decil 9 handlar det om en ökning med 3 procent. För övriga deciler har alltså de genomsnittliga transfereringarna per person minskat. Kraftigast är minskningen de som ingår i decil 3 som sedan 2011 har fått drygt 6 000 kronor mindre i transfereringar sedan. Det är en minskning med 12 procent.³⁸

Dessa siffror visar hur politiken under de senaste åren har gynnat den rikaste delen av befolkningen och missgynnat dem med lägre inkomster och mindre tillgångar, de som framförallt bor i de politiskt eftersatta förorterna.

³⁶ SCB.se

³⁷ SCB.se

³⁸ Ibid

Kriminalitet och otrygghet drabbar eftersatta områden dubbelt

Min son var nära på att bli skjuten. Jag vill att politiken ska vända den utvecklingen.

– kvinna, Stockholm

I den politiska debatten om kriminalitet har de missgynnade förorterna under senare år kommit att beskrivas som orsak bakom problemet. De boende i områdena har misstänkliggjorts och stigmatiseras, ofta med rasistiska förtecken eller antydningar. Detta trots att en väldigt liten del av de som bor i eftersatta förorter är involverade i kriminalitet. Det är däremot det stora flertalet invånare i politiskt eftersatta områden som drabbas hårdast av kriminaliteten, antingen direkt genom våld mot anhöriga och vänner eller indirekt genom att hela området blir otryggt. Föräldrar tappar tron på att barnen får en trygg uppväxtmiljö och många är oroliga för att ens barn ska påverkas och drabbas av kriminalitet, på ett eller annat sätt. Många beskriver känslan efter våldsdåd i närområdet som en kollektiv traumatisering. Detta är såklart orimligt och ovärdigt på många olika plan särskilt i ett rikt samhälle som Sverige. I våra politiskt eftersatta områden bor både de som är Sveriges framtid och de som jobbar varje dag för att samhället ska fungera för alla. Politiken får inte svika dem.

Sverige har länge varit ett land med relativt låg kriminalitet. Det beror inte på att vi har haft hårdare straff eller fler poliser på gatorna. Det har däremot en direkt koppling till att vi haft ett starkt välfärdssamhälle med en välfungerande omsorg och skola samt tillgång till arbete och bostäder. Det gäller dock inte längre överallt. I takt med att samhället har slitits isär har en organiserad brottslighet med löften om snabba pengar kunnat växa fram och slå rot. Många ungdomar, i synnerhet pojkar och unga män, som inte ser någon väg framåt genom studier och arbete lockas av möjligheten att tjäna pengar och vinna anseende genom brott, inte minst relaterade till droghandeln på gator, torg och barer. Efterfrågan på droger driver på våldet.

När klassklyftorna ökar skapas en mer gynnsam grogrund för grov kriminalitet, särskilt i de fattigaste områdena, såsom politiska eftersatta förorter. De av oss som bor i dessa områden är särskilt utsatta för våld och det finns en uppgivenhet över att samhället övergivit områdena. I stället för framtidsdrömmar om utbildning och bra jobb känner många en desperation inför en hopplös framtid. I spåren av brottsligheten finns mänskliga tragedier. Där finns människor som dödas eller skadas för livet och anhöriga, grannar och andra som känner oro och otrygghet.

Det är Vänsterpartiets absoluta övertygelse att en stark, gemensamt finansierad och jämlik välfärd med en väl fungerande skola, fritidsverksamhet, sjukvård, socialtjänst, låg arbetslöshet och ett starkt socialt skyddsnät är det bästa sättet att motverka klassamhället och att förebygga kriminalitet. Grov brottslighet, som gängkriminalitet och våldsbejakande extremism, bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. Samtidigt måste

åtgärder mot gängvåldet i utsatta områden ske i dialog med de människor som bor där, som är de som drabbas allra värst. Ett sådant angreppssätt är också mest effektivt för att angripa kriminaliteten och rekryteringen in i den.

I dagens kriminalpolitiska debatt framstår det som om all kriminalitet växer helt okontrollerat. I själva verket har antalet anmälda brott per 1 000 invånare sjunkit sedan åren omkring 2010 och ligger på samma nivåer som under 1990-talet. När det gäller våldsbrott var anmälningarna högre under åren omkring 2010-talet, men lägre under 1990-talet. Stöldar och inbrott har dock minskat succesivt sedan 1990-talet.³⁹

Brottsligheten drabbar de politisk eftersatta förorterna hårdare än andra delar av landet på flera sätt. Dels genom att fler brott begås i dessa områden och att de boende därigenom löper risk att utsättas för brott. Men också till följd av att de löper en större risk att utan grund misstänkas för brott. Den otrygghet som brottsligheten skapar påverkar också livet för många människor i dessa områden samt viljan att investera i områdena eller att driva affärsverksamhet.

Det är tydligt att otryggheten är större i områden med sämre socioekonomiska förhållanden. I områdestyp 1 och 2 svarar 36,1 respektive 37 procent att de avstått från att gå ensamma av rädsla för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad, när frågan ställdes i folkhälsoenkäten 2024. I områdestyp 4 och 5 angav 26,7 respektive 24,2 samma svar. På denna fråga skiljer sig svaren kraftigt mellan kvinnor och män. I områdestyp 1 och 2 svarade 51,4 respektive 49 procent av kvinnorna att de avstått från att gå ut, medan 21 respektive 24,8 procent av männen angav samma svar. I områdestyp 4 och 5 angav 40,5 respektive 38,1 av kvinnorna att samma svar. Medan 12,9 respektive 11 procent av männen svarade likadant.⁴⁰

I den nationella folkhälsoenkäten för 2024 ställs frågor om våld och hot om våld. I områdestyp 1 anger 7,4 procent att de har utsatts för våld eller hot om våld de senaste 12 månaderna. I områdestyp 2 handlar det om 6,9 procent medan motsvarande siffror för områdestyp 4 och 5 var 4,6 respektive 5,6. För män är skillnaderna större. I områdestyp 1 och 2 svarade 11,1 respektive 8,1 att de utsatts för våld eller hot om våld. I områdestyp 4 och 5 var det 5,1 respektive 5,9 som svarade likadant. För kvinnor är mönstret annorlunda och inte alls lika tydligt. Andelen som anger att de utsatts för våld eller hot om våld är lägst i områdestyp 1 (3,6 procent) och högst i områdestyp 2 (5,8 procent).⁴¹

Folkhälsomyndigheten redovisar hur många personer över 25 års ålder, per 100 000 invånare som vårdats till följd av våldsrelaterade skador under 2023, uppdelat efter inkomst. I femtedelen med lägst inkomster uppgår antalet till nästan 213 och i femtedelen med högst inkomster till knappt 39 personer. Det är alltså över fem gånger vanligare att personer med låga inkomster behöver vård för våld än personer med höga inkomster. För kvinnor är skillnaderna ännu större. Det var över 6 gånger vanligare bland femtedelen med lägst inkomster än den med högst inkomster att behöva vård på grund av våld.⁴²

³⁹ Brå.se

⁴⁰ Folkhälsomyndigheten.se

⁴¹ Ibid

⁴² Ibid

Våld och kriminalitet är ett stort problem i de politiskt eftersatta områdena. Till följd av hur den politiska debatten och politiken har utvecklats har områdena drabbats dubbelt. Dels direkt av våldet och kriminaliteten, men också av den debatt som misstänkliggjort områdena och den politik som riktat sina insatser mot människorna som bor där på ett oproportionerligt och orättvist sätt.

Livet är kortare i de missgynnade förorterna

Hälsa kan mätas på en lång rad olika sätt och med olika indikatorer. Hur man än mäter är det svårt att komma runt den samlade bilden att hälsan är sämre hos människor som bor i politiskt eftersatta förorter än hos övriga befolkningen.

Folkhälsomyndigheten redovisar statistik för en rad olika hälsoindikatorer. Bland dem finns självskattad hälsa efter socioekonomisk områdestyp. Statistiken visar på en tydlig korrelation mellan områdestyp och självskattad hälsa. I områdestyp 1 och 2 svarade drygt 60, respektive knappt 62 procent år 2024 att de hade bra eller mycket bra hälsa, medan det i områdestyp 4 och 5 handlar om 70, respektive 76,6 procent. Skillnaden är alltså över 16 procentenheter mellan de sämst och bäst ställda områdena.⁴³

En annan faktor som Folkhälsomyndigheten undersöker och som påverkar människors hälsa och livsförhållanden är svår värk i rörelseorganen. Enligt deras undersökning från 2024 hade 24,4 procent av boende i områdestyp 1 och 18,1 procent i områdestyp 2 svår värk i rörelseorganen. Motsvarande siffror för områdestyp 4 och 5 var 14,7 respektive 10,4. För kvinnor är situationen ännu värre. I områdestyp 1 anger nästan 31 procent att de hade svår värk i rörelseorganen, medan drygt 12 procent ger samma svar i områdestyp 5.⁴⁴

Andra vanliga hälsomått är förtida dödlighet och medellivslängd. Folkhälsomyndigheten redovisar dessa utifrån inkomstkvintiler. Även för dessa mått är korrelationerna mellan inkomster och hälsomått mycket tydliga. Den förtida dödligheten för femtedelen med lägst inkomster (inkomstkvintil 1) uppgick 2023 till 450 personer per 100 000 invånare. För femtedelen med högst inkomster (inkomstkvintil 5) uppgick den till knappt 87 personer per 100 000 invånare. Det innebär att den förtida dödligheten är mer än fem gånger högre bland femtedelen med lägst inkomster jämfört med femtedelen med högst.⁴⁵

Vid en jämförelse av medellivslängden syns samma mönster. För femtedelen med lägst inkomster uppgick den förväntade återstående medellivslängden vid 30 års ålder 2022 till 48,6 år. För femtedelarna med näst högst och högst inkomster uppgick de till 56,1 respektive 55,8 år. Det handlar alltså om skillnader på 7,2 till 7,5 år i förväntad medellivslängd mellan femtedelen med lägst inkomster och de två femtedelarna med högst inkomster.⁴⁶

Förklaringarna bakom korrelationen mellan inkomster och andra socioekonomiska förhållanden och hälsa är givetvis flera.

⁴³ Folkhälsomyndigheten.se

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Ibid

En viktig aspekt bakom olika hälsoutfall är tillgången till vård. Folkhälsomyndigheten redovisar i vilken omfattning människor avstått tandläkarvård av ekonomiska skäl trots behov, samt avstått läkarvård trots upplevt behov. När det gäller tandläkarvård uppger 23 procent av de boende i områdestyp 1 och knappt 19 procent av boende i områdestyp 2 att de avstått av ekonomiska skäl trots behov. Motsvarande siffra för boende i områdestyp 4 och 5 är 9,8 och 6,5 procent. För läkarvård är skillnaderna mindre, men ändå tydliga. I områdestyp 1 och 2 uppger 7,7 respektive 6 procent att de avstått, medan motsvarande siffra för områdestyp 4 och 5 är 4,8 respektive 4,2 procent.⁴⁷

Lägre tilltro till demokratin ger lägre valdeltagande

Man har lågt förtroende för politiken. Man tror inte på politikens roll att förändra. Trots att man röstat på ett parti har ingen förändring skett. Varför ska jag rösta igen?

– Vivalla Folkets hus, Örebro

Valdeltagandet skiljer sig kraftigt mellan politiskt eftersatta förorter och övriga landet. I riksdagsvalet 2022 låg det genomsnittliga valdeltagandet i de eftersatta förorterna på omkring 68 procent, medan det i övriga landet uppgick till 86 procent.⁴⁸ Det finns också en stark korrelation mellan ett områdes socioekonomiska status och valdeltagande. I områden med sämre socioekonomiska faktorer är valdeltagandet generellt sett lägre.

Valdeltagande kan antas hänga nära samman med deltagandet i samhället, tilltron till samhällsinstitutioner och andra människor. Resultaten från den nationella folkhälsoenkäten 2024 stödjer den hypotesen. I områdestyp 1 och 2 svarade 29,5 respektive 28,9 procent att de hade lågt förtroende för samhällets institutioner. I områdestyp 4 och 5 var motsvarande siffror 21,6 och 19,1 procent.⁴⁹

På frågan om tillit till andra människor svarade 45,9 respektive 38,4 procent i områdestyp 1 respektive 2 att de hade svårt att lita på andra människor. I områdestyp 4 och 5 angav 28,1 respektive 22,7 procent samma svar. Det bör särskilt noteras att skillnaderna mellan kvinnor är betydligt större än bland män i detta avseende. Det är betydligt större andel kvinnor än män som har svårt att lita på andra i områdestyp 1 och 2, medan det är något fler män än kvinnor som har svårt att lita på andra i områdestyp 4 och 5.

⁴⁷ Folkhälsomyndigheten.se

⁴⁸ SCB.se

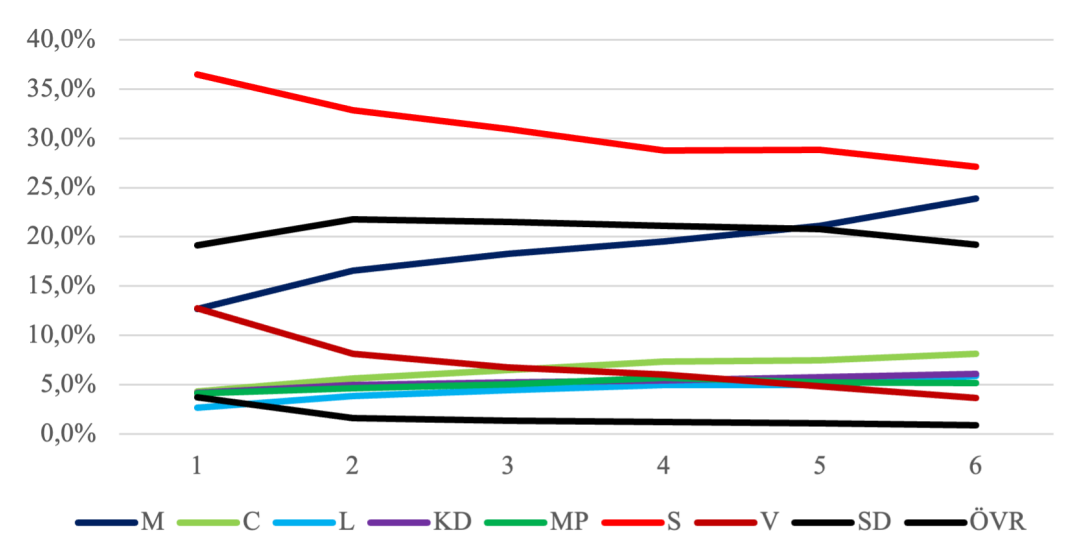
⁴⁹ Ibid

När det gäller tilliten till samhällets institutioner är skillnaderna mellan könen betydligt mindre och generellt högre bland kvinnor, även i områdestyp 1 och 2.⁵⁰

Förtroendet för samhället och dina medmänniskor påverkas rimligtvis av hur du upplever att du behandlas av dem. I den nationella folkhälsoenkäten ställs frågan om respondenten har blivit behandlad/bemött på ett sätt så att hen känt sig kränkt de senaste 3 månaderna. I områdestyp 1 och 2 svarade 21,3 respektive 21,1 procent ja. I områdestyp 4 och 5 svarade 18,3 respektive 16,7 ja. Även för denna fråga finns intressanta skillnader mellan könen. För män är det betydligt fler i områdestyp 1 och 2 som svarat ja på frågan, 24,1 respektive 18,2 procent. Vilket kan jämföras med 15 och 12,8 procent i områdestyp 4 och 5. För kvinnor är andelen istället högst i områdestyp 3 med 24,7 procent och lägst i områdestyp 1 med 18,4 procent.⁵¹

I de nationella valen 2022 fick Vänsterpartiet en större andel röster i områden med lågt valdeltagande än i områden med högt valdeltagande. Korrelationen mellan valdeltagande och valresultat för Vänsterpartiet är tydlig, lägre valdeltagande hänger samman med ett bättre valresultat. Samma mönster gäller för Socialdemokraterna och kategorin övriga partier. Resterande riksdagspartier har motsatt samband, med undantag för Sverigedemokraterna som har lägst stöd i den sjättedel av valdistrikten som har lägst valdeltagande och 0,1 procentenheter högre stöd i sjättedel med högst valdeltagande (se figur 3 nedan).⁵²

Figur 3 Valresultat 2022 efter valdeltagande, valdistrikt indelat i sextiler

Källa: SCB

I figuren ovan har de 6 264 valdistrikt som användes vid de nationella valen 2022 delats in i 6 lika stora grupper (sextiler med 1 044 valdistrikt per grupp) utifrån valdeltagande. Sextil 1 innehåller de 1 044 valdistrikt med lägst valdeltagande (65,8 procent) och sextil 6 de med högst valdeltagande (90 procent).⁵³

⁵⁰ Ibid

⁵¹ Ibid

⁵² SCB

⁵³ SCB

Det finns starka skäl att anta att Vänsterpartiets och Socialdemokraternas starka stöd i områden med lågt valdeltagande hänger samman med de socioekonomiska förhållandena som råder i dessa områden, och att partiernas politik gynnar de grupper som bor där. Det antagandet stöds av att högerpartiernas stöd har motsatt korrelation med valdeltagande. För Miljöpartiet är korrelationen mellan valdeltagande och partiets valresultat svag. Det kan bero på att partiet framförallt förknippas med miljö- och klimatfrågor som tenderar spela stor roll vid val av parti i socioekonomiskt starkare områden, samtidigt som partiet för en politik som gynnar låginkomsttagare.

Mångkulturellt centrum i Botkyrka har i rapporten *Att rösta eller inte rösta – En kvalitativ studie av förutsättningar för valdeltagande i områden med lågt valdeltagande i Botkyrka* undersökt kommunens satsningar för att öka valdeltagandet i de tio valdistrikten med lägst valdeltagande i Botkyrka. I rapporten presenteras slutsatserna att det finns ett starkt behov av direkt kommunikation, personliga möten och kontinuerlig dialog mellan politiker och medborgare för att öka valdeltagandet. Studien lyfter även betydelsen av att anpassa kommunikationsstrategier utifrån unga väljares digitala vanor, att satsa på att integrera demokratiutbildningar i utbildningssystemet, föra ett kontinuerligt demokratiarbete i kommunens permanenta mötesplatser och vikten av transparens och återkoppling för att motverka politisk alienation och apati.⁵⁴

Slutsatserna från studien som genomfördes av Mångkulturellt centrum har många likheter med slutsatserna för de samtal vi inom projektet fört med föreningar och boende i de politiskt eftersatta förorterna. Dessa lärdomar blir därmed viktiga att ha med oss i det fortsatta arbetet med att öka valdeltagandet i de politiskt eftersatta områdena.

Stora skillnader avseende fritidsaktiviteter

**Behövs mer möten mellan grannar
och människor i närområdet.**

– man, Bergsjön

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) undersöker ungas fritidsaktiviteter utifrån olika perspektiv, bland annat socioekonomiska förutsättningar. De utgår från samma områdesindelning som segregationsbarometern. MUCF noterar flera stora skillnader i deltagande i fritidsaktiviteter mellan unga beroende på de socioekonomiska förhållandena som råder i områdena där de bor.

Unga som bor i områdestyp 1 är generellt sett mindre nöjda med sin fritid. Det är betydligt vanligare bland unga som bor i områdestyp 1 att besöka en religiös byggnad. Det är också vanligare att besöka fritidsgårdar i områdestyp 1. Omvänt är det en högre andel unga i områdestyp 5 som är ute i naturen varje månad och som idrottar

⁵⁴ Mångkulturellt centrum (2024) *Att rösta eller inte rösta – En kvalitativ studie av förutsättningar för valdeltagande i områden med lågt valdeltagande i Botkyrka*

utanför en förening varje månad. Andelen som besöker gym är lägst bland tjejer i områdestyp 1.⁵⁵

Vidare konstaterar MUCF att unga i områdestyp 1 besöker simhall i högre utsträckning än unga i områdestyp 3, 4 och 5. Andelen killar som utövar kultur varje månad uppgår till 40 procent, att jämföra med 25 procent i områdestyp 5. Andelen unga som är medlemmar i förening är också högre i områdestyp 4 och 5 än i övriga områden. Bland unga som bor i områdestyp 1 är andelen som avstått för att aktiviteten är för dyr 48 procent, och därmed högre än i övriga områdestyper.⁵⁶

I nationella folkhälsoenkäten ställs frågor om hur mycket tid som ägnas en vanlig vecka åt fysisk träning. Svaren visar att det är betydligt vanligare med fysisk träning i områden med bättre socioekonomiska förhållanden. I områdestyp 1 har knappt 47 procent angett att de är fysiskt aktiva i minst 150 minuter per vecka och i områdestyp 2 har 53,5 procent angett samma svar. I områdestyp 4 och 5 har 66,3 respektive 73 procent svarat att de är fysiskt aktiva i minst 150 minuter per vecka.⁵⁷

⁵⁵ MUCF (2023) *En fördjupad bild av ungas fritid: Ung idag 2023:2*

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Folkhälsomyndigheten.se

Slutsatser

De kartläggningar av situationen i de politiskt eftersatta förorterna som genomförts inom projektet leder till flera tydliga slutsatser. Den socioekonomiska situationen i landets politiskt eftersatta förorter är i samtliga avseenden sämre än i övriga landet, samtidigt som de har demografiska fördelar i form av en ung befolkning med stor språklig och kulturell kompetens. Det är också tydligt att det är politiska beslut som har skapat de svagare socioekonomiska förutsättningarna i dessa områden. Framför allt genom en ekonomisk politik som ökar klyftorna i samhället och genom en bostadspolitik som segregerar människor utifrån betalningsförmåga och en välfärdspolitik som sätter vinstintressen framför behov. Denna politik har karaktäriserat utvecklingen i Sverige sedan 1990-talet och det vi idag ser i de politiskt eftersatta förorterna är konsekvenserna av den.

Det är politiska beslut som har skapat dagens situation och det är genom politiska beslut den kan förbättras. Istället för att åtgärda bristerna i välfärden, den ojämlika skolan och de växande klyftorna har högerpartierna, ofta med stöd från Socialdemokraterna skyllet samhällsproblemen på invandringen och människor som bor i de politiskt eftersatta områdena. Människor som gör rätt för sig, kämpar för att få vardagen att gå ihop trots enorma utmaningar och sämre förutsättningar än i andra delar av landet, straffas dubbelt av den rådande politiken. Först genom att leva med sämre grundförutsättningar att lyckas och sedan genom att själva beskyllas för de problem som finns i samhället.

Politikens svek mot dessa områden är en bärande orsak bakom det låga valdeltagande och den bristande tilltron till samhällets institutioner. Förtroende tar tid att bygga upp och måste förtjänas. Det kan endast ske genom ett strävsamt och långsiktigt arbete för att på allvar förbättra situationen i de politiskt eftersatta förorterna. Det kräver en tydlig fysisk närvaro i områdena och det kräver en större aktivitet i sociala medier. Framför allt krävs en politik som de boende i de politiskt eftersatta förorterna tror på. Både i bemärkelsen att den skulle få önskad effekt i deras vardag och för deras levnadsvillkor, men också i bemärkelsen att den är genomförbar. Det behöver vara tydligt att en röst på Vänsterpartiet innebär en röst för verklig förbättring.

Att öka valdeltagandet i politiskt eftersatta förorter handlar därmed inte endast om att förbättra Vänsterpartiets valresultat. Det är också en fråga om att öka tilltron till demokratin och samhället i stort. Ett ökat valdeltagande i de politiskt eftersatta områden skulle vara en demokratigärning som syftar till att stärka rösten hos dem som drabbats hårdast av de senaste årens politik och som potentiellt kan vara avgörande för kommande val.

Kartläggningarna vi genomfört visar att det finns ett stort stöd för Vänsterpartiets politik. Den slutsatsen stärks också av valresultaten i de berörda områdena. Det betyder inte att vi kan luta oss tillbaka. Politiken måste hela tiden utvecklas för att vara relevant och för det krävs en tydlig och stark närvaro. Det betyder däremot att vi har allt att vinna på ett starkt engagemang i de politiskt eftersatta områdena.

Förslag för förorten i framtiden

Situationen i de politiskt eftersatta förorterna har utvecklats i negativ riktning under många år, på område efter område. Det är politiken som skapat denna utveckling och det är politiken som kan vända den. Vår vision i detta projekt är att den ska vändas och att den generation som växer upp idag ska ha bättre förutsättningar än tidigare generationer på område efter område.

Målet måste vara att inga förorter ska vara politiskt eftersatta. Politiken får aldrig syfta till att människor ska tvingas flytta ifrån de eftersatta områdena för att leva goda liv, att områdena ska rivas eller glömmas bort. Målet måste vara att vända utvecklingen. Kvaliteten på förskolan och skolan måste höjas så att alla barn får en god utbildning som gör dem redo för vuxenlivet och arbetslivet. Arbetsmarknaden ska vara välkomnande, fri från diskriminering och erbjuda jobb med goda villkor. Det ska gå att få tag på en bra bostad till rimlig hyra och områdena ska vara trygga att röra sig i. Vård, socialtjänst och annat stöd från samhället ska vara lättillgängligt och hålla hög kvalitet. Föreningslivet ska vara aktivt, inkluderande och erbjuda en meningsfull fritid. För att nå dit krävs ett omfattande arbete. I det har Vänsterpartiet en viktig roll att spela. Vi måste bli mer aktiva och mer närvarande i de politiskt eftersatta förorterna. Det måste vara ett långsiktigt, genuint och konsekvent engagemang.

Utifrån de kartläggningar som genomförts i projektet har vi valt att presentera tjugo politiska förslag som vi menar skulle förbättra situationen i de politiskt eftersatta förorterna avsevärt. En del av förslagen är sådant som Vänsterpartiet driver idag medan andra är nya. Förslagen ska inte ses som en heltäckande lista för att lösa alla problem som finns i områdena, utan som några av de mest centrala förslagen inom de mest avgörande politikområden för att möta de utmaningar som finns.

För Vänsterpartiet i politiskt eftersatta förorter

1. Stärk Vänsterpartiets arbete och närvaro i de politiskt eftersatta förorterna.

Vänsterpartiet har en viktig roll att spela i de politiskt eftersatta förorterna. Både för att öka engagemanget och tilltron till demokratin och för att driva politiska förslag som förbättrar villkoren i områdena. Vi behöver ta den rollen på allvar och utifrån självkritik mot hur vi arbetat hittills påbörja en förändring. Idag är partiets närvaro i de politiskt eftersatta förorterna för svag, även om vår politik är omtyckt. Därför krävs en omfattande och långsiktig satsning på att öka närvaron i områdena och på att fortsätta politikutvecklingen. Målet måste vara att inga förorter ska vara politiskt eftersatta. Därför behöver Vänsterpartiet kliva fram på två sätt i god tid innan valrörelsen 2026:

- a. Genom att vara närvarande i egenskap av politiskt parti, i första hand genom våra folkvalda – lyssna, informera, stå till svars och förankra. Det kan handla om dörrknackning eller andra uppsökande aktiviteter, att ta initiativ till debatter och frågestunder tillsammans med andra partier, att bjuda in till events och delta i lokal verksamhet.
- b. Genom att bidra till praktiska lösningar där samhället försvagats – verksamhet som svarar på behov och skapar kontaktytor där relationer och förtroende kan

byggas över tid. Det kan handla om att till exempel bjuda på frukost, mellis eller soppa strax före barnbidragsutbetalningen, om läxhjälp, juridikrådgivning eller blodtryckskontroll.

Detta arbete behöver inledas innan valåret 2026, som en del av vårt långsiktiga uppdrag.

För bättre och tryggare bostadsområden

2. Förstärk det kommunala bostadsförsörjningsansvaret.

Vi vill se en mer blandad bebyggelse i såväl eftersatta förorter som i mer välmående områden. Dagens segregerade bostadsmarknad handlar minst lika mycket om bostadspolitiken i Danderyd som den i Rinkeby. Vi vill därför se tvingande krav på att alla kommuner måste bygga bostäder för den personal kommunen och företagen behöver lokalt genom en ny bostadsförsörjningslag. Det är orimligt att en välbeställd villakommun som behöver barnskötare, vårdbiträden och lärare, inte planerar för att också dessa yrkesgrupper också ska kunna bo i kommunen som vill anställa dem. Kommunernas lagstadgade bostadsförsörjningsansvar behöver förtydligas. Det ska ställas högre krav på kommuner att frigöra byggklar mark, men kommunerna bör också ges ekonomiska incitament för att bygga mer utifrån de faktiska behoven. Det ska vara möjligt med statliga ingrepp och/eller sanktioner om kommunen inte uppfyller kraven.

3. Inför tillstånd för att hyra ut lägenheter.

Alla ska kunna vara säkra på att den lägenhet man hyr och det hus den ligger i tas om hand och underhålls enligt konstens alla regler. Så ser de inte ut idag. Istället tjänar riskkapitalbolag och slumvärdar stora pengar på att låta fastigheter förfalla utan åtgärder från det offentliga. För att ändra på det vill vi att ett krav på tillstånd för att hyra ut hyreslägenheter införs. Tillståndet ska innehålla tydliga krav på underhåll och långsiktigt engagemang. Den hyresvärd som bryter mot kraven ska drabbas av sanktioner i olika steg, med tvångsförvaltning som sista steg. Kommunerna ska ha förköpsrätt. För att stimulera hyresvärdar att sköta underhållet av fastigheterna ska möjligheten att göra skattefria avsättningar för underhåll återinföras.

4. Gör förortens centrum till levande mötesplatser.

Förortens centrum borde vara levande mötesplatser med utrymme för fritidsverksamheter, handel och umgänge samt tillgång till välfärdstjänster. Idag har många centrum i eftersatta förorter fått förfalla till otrygga och platser med förfallna lokaler. Riskerna och hindren för företagare är större i politiskt eftersatta förorter än i andra delar av landet, till följd av politikens svek mot områdena. Det vill vi ändra på genom att stärka möjligheterna för kommunerna att återta centrumbyggnader i offentlig regi. Det bör införas en förköpsrätt för centrumbyggnader som ska säljas. Tydligare krav bör ställas på ägare av centrumbyggnader och kommunernas möjligheter att köpa centrumbyggnader bör stärkas genom statligt stöd och lagändring som medger större satsningar än idag. Småföretagare i politiskt eftersatta förorter ska kompenseras för de sämre förutsättningarna genom nedsatta arbetsgivaravgifter eller hyressubventioner.

För en skola för alla

5. Elevbehovet ska styra och därför behöver klasserna krympa i grundskolan, till max 20 elever per klass, i eftersatta områden.

Alla barn ska kunna vara säkra på att de får en god utbildning som gör dem redo för vuxenlivet. Så ser det inte ut idag. Skolan har misslyckats med sitt kompensatoriska uppdrag och blivit allt mer segregerad. Vi menar att detta måste förändras och att behoven måste styra resurstilldelningen i mycket större utsträckning än idag. Med max 20 elever per klass kommer förutsättningarna för en god undervisning öka dramatiskt och fler lärare kommer lockas till politiskt eftersatta områden.

6. Stoppa marknadsskolan.

Målet med skolan ska vara att ge alla barn en god utbildning. I takt med att skolan marknadsiserats har den istället kommit att styras av vinstincitament och ekonomiska kalkyler som också utarmat de offentligt drivna skolorna. Vi vill ha bort marknadsslogiken från skolan, den hör inte hemma där. Vinstmöjligheterna ska förbjudas, den fria etableringsrätten avskaffas och skolan ska sätta elevernas utbildning i första rummet.

7. Stärk samverkan mellan skolan, socialtjänsten, fritidshemmen och civilsamhället.

Inget barn ska hamna utanför samhället eller falla mellan stolarna. Alltför många barn lämnas åt sitt eget öde idag, i många fall med ödesdigra konsekvenser. Vi vill se en ökad samverkan mellan aktörer som är viktiga i barns liv såsom skolan, socialtjänsten, fritidshemmen och civilsamhället.

8. Stärk tillgången till och kvaliteten på förskola och fritids.

Förskola och fritids är en viktig del av barns lärande och uppväxt. Alltför många barn har inte tillgång till förskola och fritids för att det är för dyrt eller så har de inte full rätt till det på grund av att föräldrarna är arbetslösa, sjukskrivna eller papperslösa. Vi vill se lägre avgifter för barnomsorg för dem som har lägre inkomster samt att alla ska ha rätt till 30 timmars förskola per vecka. Vi vill också öka personaltätheten inom förskola och fritids och därmed minska barngrupperna.

För ett tryggt arbetsliv

9. Fler arbetsmöjligheter för unga i politiskt eftersatta områden.

Ett första jobb innebär ett första insteg på arbetsmarknaden som kan öppna dörrar för ytterligare möjligheter. Idag är det alltför många som inte får den chansen. Vi vill därför öka satsningarna på sommarjobb och lovjobb, helgjobb och SAO-jobb för unga i politiskt eftersatta förorter

10. Tillsätt en kriskommission mot diskriminering och rasism.

Alla människor ska behandlas lika oavsett etnicitet, religion, kön eller andra diskrimineringsgrunder. Idag utgör diskriminering ett stort hinder för många människors möjligheter att etablera sig på arbets- och bostadsmarknaden samt i samhället i stort. Vi vill se ett helhetsgrepp för att möta diskrimineringen och rasismen i samhället. Därför bör en kriskommission tillsättas.

11. Flytta kommunal och statlig verksamhet till eftersatta förorter.

Det offentliga ska vara närvarande där behoven är som störst. Så ser det inte ut idag. Servicekontor läggs ned och tillgången till välfärd är sämre i politiskt eftersatta områden, till stor del som konsekvens av marknadiseringen av välfärden. Vi vill att såväl staten som kommuner tar aktiva beslut för att stärka närvaron av offentlig verksamhet till politiskt eftersatta förorter. Därigenom skapas fler arbetstillfällen i områdena vilket genererar större kundunderlag för restauranger och butiker i områdena samt gör dem mer levande och ökar tryggheten.

För trygghet och rättvisa

12. Ta fram en nollvision mot våld.

Alla ska kunna leva sina liv fria från våld. Det måste vara en vision som hela samhället ställer sig bakom. Idag ser vi istället hur våldet begränsar människors liv, vare sig det handlar om skjutvåldet eller mäns våld mot kvinnor. För oss är frågan om det dödliga våldet en fråga om mänskliga rättigheter. Det handlar om rätten till liv. Det handlar också om vetskapen om att våld föder våld. Att motverka våld idag minskar därmed våldet i framtiden. Politikens inriktning måste vara att uppnå en nollvision.

13. Stärk polisens lokala och digitala närvaro och villkor.

Polisen ska ha en stark och tydlig närvaro i de politiskt eftersatta förorterna och det ska vara tydligt att den är på medborgarnas sida. Idag upplevs polisen dyka upp när problem uppstår och då ofta med en alltför konfrontativ attityd mot de boende. Visitationszoner och fall av etnisk profilering har förvärrat situationen och bilden av polisen. Vi menar att polisen behöver bygga relationer med de boende i de politiskt eftersatta förorterna. För att kunna göra det behöver de rätt förutsättningar i form av fler lokala poliser och fler lokala kontor i områdena, samt bättre arbetsvillkor. Det kan även behövas utbildningar i bemötande av de boende och av människor som ofta befinner sig i kris och upplever rädsla. Polismyndigheten behöver också stärka närvaron på nätet för att stoppa den gängrekrytering som sker där. För det krävs rätt verktyg och resurser och ett starkare samarbete med tech-jättarna.

14. Stärk tullen – stoppa insmugglingen av narkotika och illegala vapen.

Vapen och droger ska inte finnas fritt tillgängligt i samhället. Idag är det för lätt att komma åt vapen och droger till följd av ett allt större inflöde från andra länder. Vi vill att tullen ska få mer resurser och bättre verktyg för att stoppa inflödet av vapen och droger.

15. Gör en akut satsning på nationell avhopparverksamhet.

Den som vill bryta med sitt kriminella liv ska få god hjälp att hoppa av. Avhopparverksamheten för kriminella har för stora brister idag. Att bryta med sitt kriminella liv är svårt och riskfyllt, ofta är fönstret för att hoppa av bara öppet en kort stund. Vi vill se en akut satsning på nationella avhopparverksamhet. Det har pratats om att införa en sådan verksamhet under lång tid, men utan att något hänt. Det behöver ske nu och det behöver ske kraftfullt. Avhopparverksamhet ska inte kunna bedriva med vinstintresse.

16. Gå på pengarna bakom den organiserade brottsligheten.

Det ska inte gå att tjäna stora pengar på organiserad brottslighet. Ekobrottsmyndighetens lägesrapport för 2025 är skrämmande läsning. Kriminella aktörer tjänar stora

pengar genom arbetslivskriminalitet, genom att driva företag inom välfärden och på andra sätt använda företag som brottsverktyg. Det har blivit för lätt att fuska, samtidigt som polisen fokuserar på småbrottslingar framför att jaga de som ligger bakom brottsligheten. Vi vill att polisen prioriterat den grova brottsligheten som ligger bakom den grova kriminaliteten. En specialenhet bör inrättas på Ekobrottsmyndigheten för att bekämpa kriminella gäng som verkar i välfärden och polisen ska prioritera de som styr brottsligheten och de ekonomiska flöden som möjliggör den, inom såväl narkotikahandel som välfärdsbrottslighet.

För en jämlik vård och omsorg

17. Etablera öppen verksamhet med låga trösklar i politiskt eftersatta områden.

Det måste vara lätt att få socialt och psykologiskt stöd vid våldsbrott och andra trauman, eller bara i vardagen. Många upplever hur de politiskt eftersatta områden tings hantera sina problem och utmaningar på egen hand. Vi vill att socialtjänsten ska ha en större närvaro genom öppen verksamhet som erbjuder socialt och psykologiskt stöd för att hantera den sorg och de trauman som skjutningar, annat våld och otrygghet innebär. Befintliga stöd bör kartläggas och utvärderas i syfte att få fram ett heltäckande och konsekvent stöd runtom i landet.

18. Stark barn- och ungdomsvården.

Barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa måste få samhällets fulla stöd. Krisen inom barn- och ungdomsvården är ett fullständigt misslyckande för vårt samhälle. Barn och unga utsätts för våld och övergrepp av anställda på statliga SiS-hem. Kriminella driver HVB-hem och rekryterar utsatta barn till gäng. Vi vill se en genomgripande reformering av barn- och ungdomsvården. Hela kedjan från första misstanke om att ett barn riskerar fara illa eller skada andra till frihetsberövande måste ses över och hänga ihop på ett mycket bättre sätt idag. Socialtjänstens förebyggande arbete måste stärkas och socialtjänsten måste etablera sig som en aktör som finns för att hjälpa familjerna. HVB-hem ska inte kunna drivas i privat regi och tills det är ordnat måste kontroller av HVB-hemmen förstärkas avsevärt. Samtliga HVB-hem med koppling till kriminalitet ska läggas ned och det ska inte vara möjligt att starta privata HVB-hem.

19. Utveckla vårdcentralernas uppsökande och förebyggande arbete.

Alla ska ha rätt till en god och lättillgänglig vård. Idag är tillgången till vård för svag och ojämnt fördelad. Vi vill att rätten och tillgången till vård stärks genom ett tydligare uppsökande arbete, särskilt riktat mot personer med låg utbildning som står långt ifrån arbetsmarknaden samt äldre och multisjuka personer.

För ett aktivt fritidsliv

20. Satsa på det lokala förenings- och kulturlivet.

Alla ska ha tillgång till en meningsfull fritid. Idag är villkoren alltför ojämlika runt om i landet. För att ändra på det vill vi rusta upp förenings- och samlingslokaler, ge stöd till icke-statliga kulturlokaler och friluftorganisationer, införa krav (med statlig finansiering) på fritidsbank i kommuner/stadsdelar samt genomföra permanenta och omfattande satsningar på idrott i förorter. Vi vill också se en större satsning på öppen idrottsverksamhet med starkare möjligheter till spontanidrott och statliga stöd till bemannade parklekar och andra platser att hänga på förutom fritidsgårdar.

Avslutning

För att förändra situationen i de politiskt eftersatta förorterna krävs ett omfattande arbete med politikutveckling. Det arbetet måste vara ideologiskt konsekvent för att adressera de verkliga problemen istället för att skylla på invandringen eller på människor som bor i områdena.

Att samhället dragit sig tillbaka återspeglas i de boendes erfarenheter av politik, förtroendet för partier och folkvalda och tilliten till att deras röst spelar roll. I bland annat Valstudien Botkyrka 2024 återkommer vittnesmålen om brist på tilltro, låg förväntan på förändring och en erfarenhet av att politiken inte når fram. Arbetsgruppens slutsatser visar tydligt att Vänsterpartiet inte är något undantag – också våra företrädare och våra lokala föreningar måste stärka engagemanget för dessa områden.

Att vårt parti kliver fram med fysisk närvaro, dialog och handling är därför en förutsättning för att vår politik ska få genomslag. En nyckel är också att vi gör det när det inte är valrörelse och på lång sikt, eftersom fokus måste ligga på förankring och kontakt.

Det handlar om att stärka kontakten mellan våra folkvalda och de boende, om att vår organisering och vår politik utformas tillsammans med de vars förtroende vi söker och att vi ser vårt parti som en aktör med ansvar för vårt lokalsamhälle. Det handlar inte om att ta över statens, kommunens eller regionens ansvar – utan om att ta vårt eget.

Förorten kan avgöra valet. Vänsterpartiet borde använda slutsatserna från den här rapporten för att öka valdeltagandet i de politiskt eftersatta områdena för att stärka tilltron till demokratin och öka deltagandet i den, men också för att förbättra vårt eget valresultat.

Källor

- Barnombudsmannen (2025) *“Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem”*
- Brå.se
- Delmi (2024:14) *Etnisk diskriminering i rekryteringsprocesser – orsaker och åtgärder*
- Delmi (2025:3) *Den byggda miljöns betydelse för att minska boendesegregation och ojämlika livsvillkor – en systematisk kunskapsöversikt*
- Delmos (2022) *Platsens betydelse: Årsrapport 2022 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige*
- Diskrimineringsombudsmannen (2025:1) *Statistik över anmälningar 2015–2024: Årlig statistikrapport från Diskrimineringsombudsmannen*
- Folkhälsomyndigheten (2025) *Hur hänger livsvillkor och hälsa ihop?*
- Folkhälsomyndigheten.se
- Hogstedt C, Hogstedt C, Lundgren B, Moberg H, Vingård E (2006) *Hälsan på spåret: Medellivslängd och ohälsotal utmed spårtrafiken i Stockholm*. Statens folkhälsoinstitut
- IFAU (2023) *Etnisk yrkessegregering på arbetsmarknaden – har diskriminering någon betydelse?*
- MUCF (2023) *En fördjupad bild av ungas fritid: Ung idag 2023:2*
- Mångkulturellt centrum (2024) *Att rösta eller inte rösta – En kvalitativ studie av förutsättningar för valdeltagande i områden med lågt valdeltagande i Botkyrka*
- OECD (2018) *Sweden - Country Note - PISA 2018 Results*
- OECD (2021) *Education at a Glance 2021*
- SCB.se
- Skolverket (2018) *Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor*
- SOU 2019:40 *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan*
- SOU 2020:28 *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning*
- Stadsledningskontoret, Stockholms stad (2024) *Återblick på Skillnadernas Stockholm, januari 2024*
- Wilson & Bridge (2019) *School choice and equality of opportunity: an international systematic review*, Nuffield Foundation, EDU/42625